

Stjärnöga.

Det var en gång ett litet barn, som låg i en snödrifva. Hvarför låg det i snödrifvan? För att det tappades bort.

Om julafton var det. Lappgubben körde med sin ren öfver de ödsliga fjällen, och efter honom körde lappgumman med sin ren. Snön glittrade, norrskenet sprakade och stjärnorna skeno klara på himmelen. Lappgubben tyckte detta vara en stolt färd och såg sig om efter gumman, som ködde allena i sin lilla lappsläde, ty renarna kunna ej draga mer än en i sänder. Gumman höll i famnen sitt lilla barn. Hon hade insvept det i en tjock mudd af renskinn, men bra kunde hon icke köra, när hon höll barnet i famnen.

När de kommit öfverst på fjället och skulle börja att åka utför, mötte de vargar. En stor skock var det, väl fyrtio eller femtio, såsom man ofta ser dem om vintern i Lappland, när de lura på renarna. Nu hade vargarna icke fått några renar, de tjöto af hunger och begynte strax att förfölja lappgubben och hans gumma.

När de två slädarnas renar märkte detta, togo de till flykten allt hvad de kunde och rusade utför fjället med

en så svindlande fart, att slädarna oupphörligt kastades kull och rullade flera hvarf omkring i snödrifvorna. Lappgubben och lappgumman voro icke ovana vid sådant, de höllo sig fast i släden, fastän hörsel och syn förgingo dem; men i den vefvan hände sig, att lappgumman tappade barnet i snön. Förgäfves skrek hon och ville hejda renen; — renen visste, att vargarna voro i hälarna efter honom, klippte med öronen och sprang desto fortare, så att det knakade i hans ben, som när man knäpper nötter. Inom en liten stund voro renar och slädar långt borta.

Det lilla barnet låg där på drifvan, insvept i sin renmudd, och betraktade stjärnorna. I ett huj voro vargarna där, och barnet kunde icke röra hand eller fot, det kunde endast se på vargarna. Det grät icke, det rörde sig icke, det bara såg. Och små barns oskyldiga ögon ha en förundransvärd makt. De hungriga rofdjuren stannade i sitt lopp och vågade icke vidröra barnet. De stodo en kort stund alldeles stilla och betraktade barnet, liksom slagna af förvåning; därefter togo de hastigt till fötter och ilade bort i renarnas spår, för att fortsätta jakten.

Barnet låg nu ensamt i den stora, vilda ödemarken i vinternatten på snön. Det såg på stjärnorna, och stjärnorna sågo på barnet, och där blef en vänskap emellan dem. De omätligt stora, tallösa, sköna, aflägsna solar, som tindra på natthimmelen, tycktes förbarma sig öfver jordens värnlösa barn, som låg där i snön, och huru länge de sågo på barnet, och huru länge barnet såg på dem, så stannade stjärnljuset kvar i barnets ögon. Likväl skulle den lilla snart ha frusit ihjäl, om icke Gud hade fogat så, att en ny resande kommit den vägen i ödemarken. Det var en finsk nybyggare från trakten af

Enare kyrka. Han vände åter från norska staden Vadsö med salt och mjöl till julen, fann barnet och upptog det i sin släde.

Nybyggaren kom hem till sin gård på julmorgonen, när klockan begynte ringa till ottesång i Enare kyrka. Strax förde han barnet in i den varma stugan och räckte det åt sin hustru. — Här är en julklapp åt dig, Lisu — sade han, i det att han strök rimfrosten från sitt bruna hår. — Och så berättade han huru han funnit barnet.

Nybyggarhusstrun tog barnet, lösgjorde det från renmudden och gaf det ljum mjölk. — Gud har skickat dig åt oss, fattiga barn — sade hon. — Hur du ser på mig! Har du ingen far eller mor, så skall Simon Sorsa vara din far, och jag skall vara din mor, och du skall vara vårt barn. Simmu och Palte och Matte skola bli glada att få en syster, efter jag ser, att du är en flicka. Måntro du också är döpt till en kristen människa?

— Det är icke att lita på — menade nybyggaren Simon Sorsa. — Lapparna ha långt till kyrka och präst, därför spara de sina barn, tills de komma med hela raden. Då köra barnen själfva till prästen och taga honom i hand och säga amen, när han har döpt dem. Efter vi nu ha julottan, är det bäst att vi strax föra barnet att kristnas i kyrkan.

Hustrun tyckte detta vara ett godt råd, och så blef hittebarnet kristnad och kallades Elisabeth efter sin fostermor. Prästen förundrade sig att barnets ögon lyste som stjärnor, när han välsignade det, och därför sade han sedan, vänligt skämtande: — Stjärnöga borde du heta och icke Elisabeth.

Nybyggarens hustru tyckte, att sådant tal icke var kristligt, och hon omtalade det för sin man. Men Simon

Sorsa hade märkt detsamma som prästen och menade, att det andra namnet kunde vara nästan så godt som det första.

— Hvad nu? — sade hustrun. — Du må aldrig sätta någon trolldom i barnet, efter flickan är en lappunge och lapparna kunna trolla. Simmu och Palte och Matte ha lika goda grå ögon, som hon har bruna, och vill du ge flickan ett öknamn, så kalla henne kattöga, det kan vara likaså godt.

Nybyggaren ville ej göra sin hustru ledsen och låtsade glömma det nya namnet, men prästens ord blef bekant, och från den dagen begynte grannarna kalla Simon Sorsas hittebarn *Stjärnöga*.

Flickan växte upp med de tre fosterbröderna och blef lika spenslig och smärt, som de tre pojkarna blefvo starka och grofva. Hon hade svart hår och bruna ögon, såsom de flesta lappbarn; men lappbarn kunna stundom vara så häftiga och egensinniga som negerbarn, och *Stjärnöga* var alltid lugn, fridsam och tyst. De fyra barnen förliktes godt, utom att gossarna stundom för ombytes skull grepo hvarandra i lufven. Nybyggaren och hans hustru höllo dem alla kära, allt gick väl för dem, och ingen annan far eller mor frågade vidare efter *Stjärnöga*. Hvad kunde lappen och lappgumman annat tro, än att vargarna ätit upp deras lilla barn?

Stjärnöga var icke mer än på tredje året gammal, när hennes fostermor begynte märka något, som hon ej kunde begripa. Barnet hade i sina ögon en makt, som ingen kunde emotstå. Hon sade aldrig någon emot, hon försvarade sig aldrig, när de små gossarna ofredade henne: hon såg bara på dem, och strax gjorde de allt för att göra henne till viljes. Den svarta katten med sina gnistrande ögon vågade icke se på henne; den bruna,

lurfviga Kettu, gårdshunden, slutade genast att skälla och morra, när Stjärnöga såg på honom. Fostermodern inbillade sig, att hon såg flickans ögon tindra i mörkret, och en dag, när snöstormen rasade öfver fjällen och Stjärnöga smugit sig ut på trappan, kunde man nästan tro att hon tämjde stormen, ty om några minuter blef det alldeles lugnt.

Så mycket än nybyggarens hustru höll af barnet, tyckte hon icke om sådant där. — Låt bli att se på mig — sade hon stundom otåligt till den lilla. — Jag tror du inbillar dig att vilja se tvärt igenom mig!

Stjärnöga blef bedröfvad och slog ned sina ögon; hon förstod ej annat, än att hennes goda mor var ledsen. Då klappade fostermodern henne vänligt på kinden och sade: — Gråt icke, Lisulill; du rör ej för att du är ett lappbarn!

En dag, när Stjärnöga var tre år gammal, satt nybyggarens hustru vid spinnrocken och tänkte på sin man, som åter var borta på resor. Därvid kom hon ihåg, att hans häst tappat skon på vänstra bakfoten. Stjärnöga satt i vrån, hade bänken till häst och låtsade köra; men med detsamma sade hon till bänken: — Mor tänker på att du tappat skon från din vänstra bakfot.

Nybyggarens hustru upphörde att spinna och sade förundrad: — Hur vet du det?

— Lisulill såg det — svarade Stjärnöga.

Fostermodern blef icke väl till mods, men låtsade ingenting märka och beslöt att hädanefter gifva noga akt på den lilla. Några dagar därefter låg en främmande karl öfver natten i stugan, och om morgonen saknade värdinnan en guldring, som legat på bordet. Karlen blef misstänkt, alla hans kläder undersöktes, men ringen fanns icke. I detsamma vaknade Stjärnöga, såg

förvånad på karlen och sade: — Han bär en ring i sin mun.

Där fanns ringen, karlen blef bortkörd, och ännu låtsade nybyggarens hustru ingenting märka. En tid förgick. Palte fick mässlingen, och prästen kom för att se efter gossen, ty prästen var också förfaren i läkekonst. Modern hade två färska laxar i boden och tänkte vid sig själf: — Skall jag nu gifva den lilla eller den stora laxen åt prästen? Jag tror, att den lilla är god nog.

Stjärnöga satt i vrån, hon hade en tvaga i famn, och tvagan låtsade vara sjuk. Därpå kom kvasten och låtsade vara prästen, och Stjärnöga sade åt kvasten: — Skall jag nu gifva dig den lilla laxen eller den stora? Jag tror, att den lilla är god nog.

Detta hörde fostermodern, och hvarje ord stack henne som en synål i hjärtat. När prästen gått, kunde hon icke längre styra sin vrede, utan sade till Stjärnöga: — Nu ser jag, att trolldomen aldrig går ur dig, lappunge! Därför skall du icke mera se på mig med dina förhaxade ögon. Du skall bo i källaren under golfvet, och en gång om dagen skall du komma upp att få mat, men då skall du ha en tjock duk för ögonen, så att du icke mera ser genom människor, till dess att den stygga konsten går ur dig.

Detta var nu icke vackert gjordt mot ett stackars litet barn, som aldrig gjort någon för när, men nybyggarens hustru var vidskeplig, som många andra hennes likar, och trodde fullt och fast, att lapparna kunna trola. Därför stängde hon Stjärnöga in i den mörka källaren, men gaf henne både kläder och mat och säng, så att barnet icke behöfde hvarken frysa eller svälta. Stjärnöga

hade allt, utom frihet, kärlek, människors sällskap och dagens ljus.

Nybyggaren var borta, och Stjärnöga satt i källaren. Roligt var det icke, men icke heller så alldeles ledsamt. Stjärnöga hade sällskap. Där var en gammal stock, en söndrig kruka, en spån och en butelj utan hals. Stocken låtsade vara far, krukan var mor, vedträet, spånen och buteljen voro de tre fosterbröderna, och alla, utom stocken, bodde i en tom bytta. Alla hade sina sysslor i byttan, Stjärnöga sjöng för dem, och mössen och råttorna hörde på.

Nybyggarens hustru, Lisu, hade en grannkvinna, som hette Murra. De båda kvinnorna sutto dagen före jul i stugan och talade om lapparnas trollkonster. Modern stickade ullvantar, Simmu lekte med kopparslantar, Palte stötte sönder en tegelsten, och Matte hade bundit ett snöre kring kattens ben. Då hörde de Stjärnöga därnere i källaren vaggva väfspolet och sjunga för honom:

— Mor hon sticker lammets ull
till så mjuka vantar;
Simmu räknar famnen full
med så granna slantar;
Palte malar tegelsten,
Matte binder kisses ben,
och nu skiner månen,
och nu sofver spånen.

— Hvad är det lappungen sjunger därnere i källaren? — frågade Murra.

— Hon sjunger en vaggvisa för sina leksaker i byttan — svarade Lisu.

— Men hon kan ju se genom golfvet allt hvad vi

göra — menade Murra. — Hon ser månen lysa i mörka källaren.

— Minsann tror jag icke hon gör det! — utropade Lisu. — Tröste mig för den ungen, hon är ett trollebarn.

— Jag vet råd — sade den elaka Murra. — Bind sju ylledukar för hennes ögon och lägg sju mattor på källarluckan, så kan hon ingenting se.

— Det vill jag försöka — svarade Lisu och gick strax ned i källaren, band sju ylledukar för de små stjärnögonen och lade sju mattor på golvet ofvanför källarluckan. Men om en stund blef det mörkt, stjärnorna begynte lysa, och ett norrsken steg i två stora blekröda bågar på aftonhimmelen.

Då hördes Stjärnöga åter sjunga:

— Nu så skina stjärnor små
i den tysta kvällen,
och två röda bågar stå
på de höga fjällen.
Många stjärnor se hit ner,
röda bågen på mig ser.
Stjärnor små och kära,
nu är julen nära.

— Nej, hör — sade Murra — nu ser hon norrskenet och stjärnorna! Det var den värsta trollunge jag någonsin hört.

— Det är icke möjligt — sade nybyggarens hustru; — jag vill gå ned i källaren. — Hon gick ned under de sju mattorna, fann Stjärnöga ombunden med de sju ylledukarna och frågade henne: — Ser du stjärnorna?

— Ja, så många, så många — svarade Stjärnöga. — Det är så klart och ljusst, mor; nu kommer julen!

Nybyggarens hustru gick åter upp och berättade detta för Murra. Murra sade: — Nu är intet annat råd än att gräfva en sju alnar djup grop under källargolfvet och lägga trollungen i gropen och fylla gropen med sand. Det skall hjälpa.

— Nej — sade Lisu — det vill jag visst aldrig göra. Det är synd om barnet, och jag är rädd att min gubbe blir ledsen, om han får höra det.

— Nå, så gif ungen åt mig — sade Murra; — jag skall föra henne tillbaka till Lappland.

— Bara ni ej gör henne något illa — sade nybyggarens hustru.

— Hvad skulle jag göra henne för illa? — sade Murra. — Jag för henne dit, därifrån hon är hemma.

Murra fick barnet, svepte in det i en gammal renskinnspäls och förde det med sig ut till fjället. Där lade hon Stjärnöga och gick därefter sin väg, i det att hon sade: — Jag gör som jag lofvat. Efter hon är kommen från snödrifvan, så må hon ju skickas tillbaka till snödrifvan.

Stjärnöga låg i sin renskinnspäls på drifvan och såg upp emot stjärnorna. Det var ju åter julenatt, som för tre år sedan, och himmelens många tusen sköna, klara, omätligt stora, aflägsna solar sågo åter förbarmande ned på det oskyldiga barnet. De lyste i hennes ögon, de sågo in i hennes barnahjärta och funno där intet annat än godhet och Guds tillbedjan. Då fingo barnets ögon en än mera förunderlig glans, och deras syn vidgades ännu mycket längre bort, så att de kunde se bortom stjärnorna ända till förlåten för Guds osynliga tron, där änglarna gingo upp och ned med budskap till de många millioner världar i Guds oändliga skapelse. Och natten

var klar och tyst och uppfylld af stum tillbedjan. Allenast norrskenet sprakade öfver himmelen; det stod med sin båge vid Stjärnögas hufvud.

* * *

Tidigt på julmorgonen, medan barnen i stugan ännu sofvo, kom nybyggaren hem från sin resa. Sedan han tagit sin hustru i famn och strukit rimfrosten från sitt bruna hår, frågade han efter barnen. Hustrun berättade, att Palte haft mässlingen, men åter var frisk, och Simmu och Matte voro trinda som hvetebrödsbullar.

— Hur mår Stjärnöga? — frågade nybyggaren.

— Bra — sade hustrun, ty hon var rädd för sin man, och samvetet slog henne.

— Vi måste se väl om Stjärnöga — fortfor nybyggaren. — Jag hade i natt en dröm, där jag satt och sof i min släde. Jag tyckte, att en stjärna föll ned på min slädfäll och sade till mig: — Tag mig och vårda mig väl, ty jag är välsignelsen i ditt hus! — Men när jag utsträckte min hand för att taga stjärnan, se, då var hon försvunnen. Jag vaknade och begynte tänka på, hur Guds välsignelse varit med oss i allt hvad vi företagit oss under dessa tre år, sedan vi upptogo det främmande barnet. Förut ville ingenting rätt lyckas oss, vi voro sjuka och fattiga, vår åker frös bort, björnen ref våra kor, vargen tog våra får. Men allt har nu blifvit så godt och välsignadt, och det kommer sig däraf, att Gud är nådig mot de barmhärtiga, och hans änglar taga en särskild vård om oskyldiga barn.

När nybyggarens hustru hörde detta, stack det henne åter i hjärtat, men hon vågade ingenting säga. Omsider vaknade gossarna, fadern tog dem i famn och fröjdades

att de voro så friska och starka. Sedan, när han gungat dem en stund på sitt knä, frågade han åter: — Hvar är Stjärnöga?

Då svarade Simmu: — Mor har stängt henne in i källaren.

Palte sade: — Mor har bundit sju dukar för hennes ögon och lagt sju mattor öfver luckan till källaren.

Matte sade: — Mor har gifvit henne åt Murra, och Murra har gått bort med henne till fjället.

När nybyggaren hörde detta, blef han röd af vrede, men hans hustru blef hvit som ett lärft och kunde blott svara: — Hon var en lappunge, och lapparna kunna trola.

Nybyggaren svarade ingenting, gick genast till stallet, så trött han var, och spände ånyo hästen för släden. Därefter körde han först till Murras stuga, ryckte henne med sig i släden och tvang henne att visa honom, hvar hon lagt barnet. De kommo till fjället, stego ur släden och gingo på skidor öfver de snöhöljda klyftorna. När de kommo till stället, där Murra lämnat barnet, syntes ännu en liten, liten grop, där barnet legat på drifvan, och ett stycke därifrån syntes spår af skidor i snön, men Stjärnöga funno de icke, hon var borta, och när de länge sökt henne, utan att finna något, måste de slutligen vända om. Nybyggaren gled förut på sina skidor, och Murra följde ett stycke efter. Då hördes ett rop; nybyggaren vände sig om, där han gled med ilande fart utför fjället, och såg hur en flock af Lapplands hungriga vargar slet Murra i stycken öfverst på fjället. Men han kunde ej hjälpa henne, den branta backen hindrade honom, och när han arbetat sig uppför backen, hade vargarna redan uppätit Murra. Han vände be-
3. — *Topelius, Läsnings för barn.* VI.

dröfvad åter och kom till sin stuga; just när klockorna slutade ringa till julottan i kyrkan.

Nybyggarens hustru satt där i bitter ånger och hade ej mod att gå till kyrkan och prisa Gud, ty när hon om morgonen gått för att mata fåren, hade vargarna varit också där och brutit sig in om natten i fårahuset, och där fanns intet lefvande kvar.

— Nu börjas vårt straff — sade nybyggaren. — Mor, låt oss gå med barnen i kyrkan; vi behöfva det nu mer än förr, ty vi ha en stor synd att afbedja.

* * *

Från den dagen visste ingen, hvart Stjärnöga tagit vägen. Skidspåren i snön bredvid stället, där hon blifvit lagd på drifvan, ledde till den förmodan, att någon vandrare på fjället åter blifvit ledd af en god ängel till denna ödemark, funnit barnet och tagit det med sig. Vi måste ju tro att så skett, men ingen vet hvem den vandraren var, eller hvart Stjärnöga sedan blifvit förd och hvar hon fått sitt nya hem — och ett bättre hem få vi hoppas — där hon skall bringa välsignelse med sig, och där hon skall se mer än andra se. Ja, hon skall se genom sjudubbla murar, hon skall se genom människors hjärtan, hon skall se bortom stjärnorna, genom himmelens blåa hvalf, ända upp till de saligas boningar.

Och hvad underligt är väl däri? Finner man icke stundom en sådan gåfva gifven åt några få, att de kunna likasom läsa i andras tankar? Finner man icke goda och fromma människor, som i sin starka tro kunna se ända bort till förlåten för de saligas härlighet? Längre än till förlåten kunna de icke se, ty

där bortom finns ännu mycket, som »intet öga sett och intet öra hört», men det är en stor gåfva redan att kunna se bortom jordens gräns, och blott få utvalda kunna det.

Fordom trodde man, att människornas öden berodde af stjärnorna. Nu tror man, att människornas öden bero af Guds vilja; men icke ha stjärnorna därför mistat sin underbara makt. Ty när vi rätt andaktsfullt se på dem, se vi dock alltid likasom en flik af Guds mantel i hans oändliga skapelse. Där skiner dock alltid ett stycke evighet fram genom jordens natt, och då beror det på, om dess återglans stannar kvar i vårt öga och i vår själ. Den stannade kvar hos Stjärnöga, för att hon var ett oskyldigt, öfvergifvet barn, som icke hade något fäste på jorden. Hela skillnaden är, att hos andra förbleknar stjärnglansen i ögat så ofta för de tankar och de begär, som draga oss ned till jorden.

Nu vet ju ingen, hvar Stjärnöga finnes. Hon måste ännu vara ett barn, ty det är icke längesedan hon försvann. Betrakta därför alla goda barn med klara och glänsande ögon: kanhända är någon af dem den försvunna Stjärnöga. Det heter, att hon hade svart hår och bruna ögon, som lappbarnen, men tro icke därför, att hon ej kan finnas ibland de blonda och blåögda. Sådant betyder ej mycket. Hon kan nu se annorlunda ut. Gif endast akt, om hon kan läsa i dina tankar, tämja storm och gissa en hemlighet bakom sjudubbla ylledukar. Kan hon detta, är hon visst Stjärnöga. Har du funnit henne, så säg det åt oss, men säg det icke åt henne själf, ty hon har nu längesedan glömt källaren och människors hårdhet, och det är bättre, att hon har glömt det. Ack, du lilla Stjärnöga, jag såg dig en gång,

jag säger ej hvar, men jag såg dig, och du läste i mina tankar, och du slog dina armar omkring min hals, ty du såg att jag älskade dig. Hvem skulle ej älska dig, ljufva barn, med glansen af det oändliga i dina strålande ögon!